

STIFTELSEN för
STRATEGISK FORSKNING

2010-06-10 U2008/2293/F

Utbildningsdepartementet

105 33 Stockholm

Re: Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans (SOU 2008:30)

Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) önskar lämna följande synpunkter på utredningen.

Utredningen gör ingen skillnad på grundläggande och tillämpad forskning, vilket SSF anser vara korrekt. I den bästa av alla världar utförs grundläggande och tillämpad forskning av samma forskare, ofta parallellt. Utredningens utgångspunkt är att fynd inom grundforskningen vidareutvecklas mot kommersialisering genom tillämpad forskning, men det finns många exempel på att observationer gjorda inom tillämpad forskning, som lett till nya grundforskningsprojekt. Av dessa anledningar skiljer inte SSF på grundforskning och tillämpad forskning inom stiftelsens forskningsprogram.

Utredningen anser att VR:s forskningsbidrag genom sin begränsade storlek bidrar till fragmentiseringen av högskolans forskning. Dessutom påpekar utredningen att VR använder alltför stor andel av sina resurser till att finansiera löner för seniora forskare vid högskolan, något som utredningen anser vara högskolans uppgift. Utredningen menar därför att en stor del av VR:s nuvarande forskningsanslag skall överföras till högskolans statsanslag.

SSF anser att problemet med högskolans fragmentiserade forskning huvudsakligen har sin bakgrund i högskolans ohämmade expansion vad gäller antalet forskningsgruppledare. Denna överetablering av seniora forskare har lett till att seniora forskare, även professorer, måste dra in hela eller delar av sin lön genom externa forskningsbidrag. Eftersom högskolan i många fall inte heller kan bidra till finansieringen av forskargruppernas forskningsverksamhet i övrigt, leder detta till ett mycket stort antal ansökningar om forskningsbidrag vid exempelvis VR, vilket i sin tur leder till att många, relativt små forskningsbidrag delas ut.

SSF anser att det är oacceptabelt att högskolan anställer seniora forskare som professorer utan att garantera deras löner. Osäkra anställningsförhållanden även på den nivån är ett allvarligt hot mot nyrekrytering av forskare. SSF anser också att högskolan skall omorganisera sin forskning till betydligt färre, men mer kraftfulla grupper och att både högskolans statsanslag och forskningsbidragen från externfinansierare skall fokuseras på dessa grupper.

SSF delar däremot inte utredningens uppfattning att en del av VR:s statsanslag skall överföras till högskolan. Detta vore olyckligt, eftersom de flesta högskolor inte klarat av att utnyttja det nuvarande fakultetsanslaget på ett framåtsyftande sätt, utan mer eller mindre bundit upp det i form av lokaler och professorsanställningar. Det finns mycket som talar för att en eventuell överföring av VR-medel till högskolan skulle utnyttjas för att fylla i

de existerande svarta hålen för att undvika en nödvändig omorganisation av högskolans forskning.

Utredningen är tveksam till om grundforskningsfinansierade projekt finner vägen till behovsmotiverade forsknings- och utvecklingsprojekt på ett systematiskt sätt. SSF är övertygat om att så inte är fallet, eftersom det nuvarande forskningsfinansierings- och innovationssystemet inte är organiserat på ett sådant sätt att detta är möjligt. Ett av problemen är att det inte förefaller finnas någon koppling mellan VR som forskningsfinansiär och VINNOVA som innovationsmyndighet. Det är mycket svårt att få offentliga medel för exempelvis "proof-of-principle" forskning som oftast krävs för att kunna intressera ett företag att satsa medel på att vidareutveckla en idé i riktning mot en färdig produkt. VINNOVA skulle kunna få denna roll, genom att regeringen föreskrev i VINNOVA:s regleringsbrev att myndigheten har en skyldighet att utannonsera medel för högskolans forskare för innovationsverksamhet och att medverka i mer långsiktiga forskningsprogram med VR-M, VR-NT och FORMAS. Även de offentliga forskningsstiftelserna skulle kunna erbjudas samma möjlighet att knyta innovationsverksamhet till sina större forskningsprogram. Detta skulle kräva ytterligare resurser till VINNOVA, eftersom VINNOVA:s nuvarande budget till största delen är riktad mot företag, inte mot högskolan.

På samma sätt bör ansvaret att samverka med VINNOVA skrivas in i de statliga forskningsrådets regleringsbrev. Dessutom skulle, som föreslås i utredningen en tydligare avgränsning av VINNOVA:s verksamhetsområden vara nödvändig. Kopplingen mellan VINNOVA och Teknikbron borde också förstärkas. Man bör även se till att inom de branscher där det finns industriforskningsinstitut utnyttja dessa som "bryggor" mellan högskolan och företagen. Detta förutsätter att institutens basanslag förstärks i detta syfte så att de kan bedriva mer långsiktig verksamhet.

I utredningen påpekas att det svenska forskningsfinansieringssystemet är mycket omfattande och komplext. Detta är en korrekt observation, särskilt ur högskoleforskarens synpunkt. SSF menar också att någon mer omfattande samordning mellan externfinansiärerna inte existerar.

SSF har ingen insyn i hur samverkan sker inom den sk. "Lilla finansiärgruppen" som inbegriper VR, FORMAS, FAS och VINNOVA och har därför ingen synpunkter vad gäller detta. SSF ingår dock i "Stora finansiärgruppen", som träffas c:a två gånger per år. Eftersom dessa möten styrs av VR, ägnas tiden till största delen åt information om VR:s interna verksamhet, frågor som gäller forskningsinfrastruktur och information om VR:s samarbeten med systerorganisationer i övriga europeiska länder via "EuroHorcs". Dessa möten är inte ett lämpligt forum för att utveckla någon seriös samordning. Avsaknad av möjliga samordningsprocesser är utan tvekan till men för svensk högskoleforskning.

Ett exempel: SSF stöder forskning inom fyra huvudområden: livsvetenskaper, mikroelektronik, IT och materialutveckling. För att inte begränsa stiftelsens livslängd alltför mycket har SSF:s styrelse beslutat att begränsa den årliga budgeten för nya åtaganden till c:a 500 milj kr. Eftersom värdet av motsvarande satsningar minskar år efter år genom kostnadsökningarna inom högskolan, kommer SSF sannolikt vid någon tidpunkt att tvingas minska antalet områden för finansiering till tre. Ett sådant beslut skulle givetvis få omgående återverkningar direkt för högskolan, men indirekt också för övriga forskningsfinansiärer, i synnerhet om det inte finns några mekanismer utvecklade för ett gradvis övertagande av SSF:s finansiering inom det fjärde området.

Ett av utredningens förslag att råda bot på dessa problem, är att sammanföra de fyra statliga forskningsfinansierings- och innovationsmyndigheterna FAS, FORMAS, VINNOVA och VR till en myndighet. SSF ställer sig mycket tveksam till detta förslag.

Sammanläggningen av de gamla forskningsråden NFR, MFR och HSFR till VR löste säkert en del av problemen med samverkan mellan råden, men skapade uppenbarligen en mycket tungrodd och svårstyrd farkost. Att bygga på denna organisation med FAS, FORMAS och VINNOVA lär inte göra den mer lätthanterlig och effektiv. SSF arbetar i egenskap av stiftelse helt fritt från yttre styrning inom ramen för sin stadga men har goda och i flera fall mycket täta kontakter med andra forskningsfinansiärer. Dessa har resulterat i att SSF aktivt medverkar i tio forskningsprogram samfinansierade med andra externfinansiärer, oftast med VINNOVA (se bilaga 1).

SSF menar att det är möjligt att utveckla "Stora finansiärsgruppen" till ett effektivt samordningsorgan om uppdraget att leda gruppen ges till VINNOVA, som har omfattande erfarenhet av och intresse för samverkan med andra finansiärer, dels att samverkan och samordning med andra finansiärer skrivs in i dessa myndigheters regleringsbrev med återrapporteringskrav. Om VINNOVA ges uppdraget att leda en sådan samordningsgrupp, bör också i myndighetens regleringsbrev uppdraget ges att också inbjuda de offentliga forskningsstiftelserna och privata forskningsfinansiärer som Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Riksföreningen mot Cancer. Systematiska, seriösa diskussioner under en intresserad ledning skulle med stor säkerhet kunna leda till ett bättre integrerat och effektivare forskningsfinansierings- och innovationssystem utan stora omorganisationer.

Utredningen visar tydligt på rådande problem inom dagens forskningsfinansiering. Det är av största vikt att något görs åt det nuvarande systemet, oavsett vilken väg till förändring som regeringen väljer.

Stockholm i juni 2008

Ulla-Britt Fräjdin-Hellqvist

Ordförande

Lars Rask

Verkställande Direktör

Bilaga 1.

Samfinansierade program i vilka SSF deltar som aktiv finansiär:

Medicinsk teknik (SSF, VINNOVA och VR)

Structural Genomics Consortium (Genome Canada, KAW, SSF, VINNOVA, Wellcome Trust)

Kronisk inflammation (KK-stiftelsen, Reumatikerförbundet, SSF, VINNOVA, Vårdalstiftelsen)

Swedish BrainPower (KAW, KK-stiftelsen, SSF, VINNOVA, Vårdalstiftelsen)

Multidisciplinary Bio (SSF/VINNOVA och Japan Science and Technology Agency)

μ -FAB (KAW, SSF, VINNOVA och VR)

Visualisering (KK-stiftelsen, SSF, VINNOVA och Vårdalstiftelsen)

VINST (SSF och VINNOVA)

ProEnviro (MISTRA och SSF)

Institute Excellence Centra (KK-stiftelsen, SSF och VINNOVA)

SSF har också tillsammans med VINNOVA och VR genomfört två områdesvisa vetenskapliga och strategiska utvärderingar; Medicinsk teknik (2006) och Mikroelektronik (2008).

